

**Özürü, Eski Hükümlü ve Terör Mağdurlarının İstihdamı
Hakkındaki Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ**
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında :

Resmi Gazete:1 Ağustos 2004 PAZAR, Sayı : 25540

50 ve daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde 4857 sayılı İş Kanununun 30 uncu maddesi ile 3713 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin (B) fıkrasına göre çalıştırılması zorunlu olan özürü, eski hükümlü ve terör mağdurlarının istihdamına ilişkin Yönetmelik 24/3/2004 tarih ve 25412 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Yönetmelik hükümlerine ilişkin olarak aşağıdaki açıklamaların yapılması gerekli görülmüştür.

Oranların belirlenmesi

Madde 1- 50 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran işverenlerin, 4857 sayılı İş Kanununun 30 uncu maddesine göre her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda, özürü ve eski hükümlü ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun ek 1 inci maddesinin (B) fıkrasında yer alan terör mağduru (özel sektör için) işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmaları gerekmektedir.

Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin toplam oranı yüzde altıdır. Ancak, özürü için belirlenecek oran toplam oranın yarısından az olamaz.

2004 yılı için özürü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma oranı 8/3/2004 tarihli ve 2004/6976 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kamu sektörü için % 4 özürü, % 2 eski hükümlü (3713 sayılı Kanunun ek 1 inci maddesinin (A) fıkrası gereğince de ayrıca % 0.5 terör mağduru) olarak, özel sektör için ise % 3 özürü, % 1 eski hükümlü, % 1 terör mağduru ve kalan % 1 de işverenin tercihi doğrultusunda özürü veya eski hükümlü olarak belirlenmiştir.

Özel sektör işverenlerinin, tercihlerine bırakılan % 1'lik oranı özürü veya eski hükümlülerden hangisi için kullanacaklarını Bakanlar Kurulu Kararının yayımlandığı 19/3/2004 tarihinden itibaren 15 gün içinde buldukları yerdeki Kurum il veya şube müdürlüklerine bildirmeleri zorunludur. Bu süre içinde tercihini bildirmeyen işverenlerin tercih hakkını kullanmaktan sarfınazar ettikleri kabul edilerek, % 1'lik oranın kullanımı Kurum il veya şube müdürlüğü tarafından belirlenir.

Kontenjanların hesaplanması

Madde 2- Aynı il sınırları içinde aynı gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara ait birden fazla işyerinin bulunması halinde, çalıştırmakla yükümlü olunan özür, eski hükümlü ve terör mağduru (özel sektör için) işçi sayısı bu işyerlerinde çalışan toplam işçi sayısına göre hesaplanır. Ancak, aynı gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara ait olmasına rağmen ayrı ayrı tüzel kişiliği bulunan kuruluşlarda çalışan işçi sayıları birlikte dikkate alınmaz.

Örnek 1- Aynı gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulmuş ve aynı il sınırları içinde faaliyet gösteren Güneş İnşaat ve Ticaret Anonim Şirketine 35, Nazar Müşavirlik Taahhüt ve Ticaret Anonim Şirketine 40 işçi çalışıyorsa, her bir şirket ayrı ayrı yükümlülük sahibi olacağından, her iki şirketin de zorunlu istihdam etme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Örnek 2 – Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Adana’da bulunan taşra teşkilatından; İl Müdürlüğünde 25 işçi, ilçe müdürlüklerinde toplam 38 işçi, Köy Grubu Tarım Merkezlerinde 15 işçi, Çukurova Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünde 0, Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünde 1, Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünde 1, Zirai Üretim İşletmesi ve Personel Eğitim Merkezi Müdürlüğünde 0, İl Kontrol Laboratuvar Müdürlüğünde 2 işçi çalışmaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Adana kontenjanı bu tüzel kişiliğin Adana’da bulunan adları geçen işyerlerinde çalışan toplam işçi sayısı birlikte dikkate alınarak (toplam 82 işçi), hesaplanacaktır.

Bakanlar Kurulunun 1 inci maddede bahsi geçen Kararıyla 2004 yılı için belirlenen oranlara göre, anılan Bakanlık Adana ilinde $82 \times \% 4 = 3,28 = 3$ (yarımın altı atıldığından) özür ve $82 \times \% 2 = 1,64 = 2$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden) eski hükümlü çalıştıracaktır.

Çalıştırılacak özür, eski hükümlü ve terör mağduru işçi sayısının tespitinde belirsiz süreli iş sözleşmesine ve belirli süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan tüm işçiler esas alınır.

Niteliği itibarıyla 30 işgününden fazla devam eden işlerde aynı gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlarda çalışan tüm işçiler kontenjan hesaplamasına dahil edilir.

Yer altı ve su altı işlerinde çalıştırılan işçiler özür işçi sayısının tespitinde, özür, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırılması özel kanunla yasaklanmış işyerlerinde çalıştırılan işçiler toplam işçi sayısının hesabında dikkate alınmaz. İşyerinde çalışan özür, eski hükümlü ve terör mağduru işçiler, toplam işçi sayısından düşülür. Bu Tebliğin 1 inci maddesinde bahsi geçen Bakanlar Kurulu Kararıyla 2004 yılı için işverenin tercihine bırakılan % 1’ lik oranı, eski hükümlü çalıştırmaktan muaf tutulan işverenler özür için, yer altı ve su altı işleri yapan işverenler de eski hükümlü için kullanmak zorundadır.

Özür, eski hükümlü ve terör mağdurlarının işyerlerinde tam süreli olarak çalıştırılmaları esastır. Ancak, işyerlerinde kısmi süreli işçi çalıştıran

işverenler, bu Tebliğin 4 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde kısmi süreli olarak özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru istihdam edebilirler.

Örnek 3 - Aynı il sınırları içerisinde bir özel sektör işvereni ait 3 işyeri ve bu işyerlerinde 2'si özürlü, 1'i eski hükümlü olmak üzere toplam 153 işçi çalışmaktadır. Bu işyerlerinden 30 işçi çalışan bir işyeri eski hükümlü çalıştırmaktan muaf tutulmuştur. Söz konusu işverenin kontenjan hesaplaması yapılırken öncelikle çalışan özürlü ve eski hükümlüler toplam çalışan işçi sayısından düşülecektir ($153-3=150$). Özürlü kontenjanı hesaplanırken toplam 150 işçi üzerinden, eski hükümlü kontenjanı ise ($150-30$) toplam 120 işçi üzerinden hesaplanacaktır.

Bakanlar Kurulunun 1 inci maddede bahsi geçen Kararıyla 2004 yılı için belirlenen oranlara göre, bu özel sektör işvereni tam süreli olarak $150 \times \% 3 = 5$ özürlü, $150 \times \% 1 = 1.5 = 2$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden) terör mağduru, $120 \times \% 1 = 1$ de eski hükümlü çalıştıracak olup, kalan $\% 1$ 'lik oranı da özürlü veya eski hükümlü yönünde kullanacaktır. Özürlü yönünde kullandığında $\% 4$ 'lük oran üzerinden çalıştıracağı özürlü sayısı $150 \times \% 4 = 6$, eski hükümlü yönünde kullandığında ise $\% 2$ 'lik oran üzerinden çalıştıracağı eski hükümlü sayısı $120 \times \% 2 = 2.4 = 2$ (yarımın altı atıldığından) olacaktır.

Örnek 4 - Aynı il sınırları içerisinde bir özel sektör işverene ait bir işyeri ve bu işyerinde 2'si özürlü, 2' si terör mağduru olmak üzere toplam 379 işçisi var. Bu işyeri eski hükümlü çalıştırmaktan muaf tutulan bir işyeridir. Bu işyerinin kontenjan hesaplaması yapılırken öncelikle çalışan özürlü ve terör mağdurları toplam çalışan işçi sayısından düşülecektir ($379-4=375$).

Bakanlar Kurulunun 1 inci maddede bahsi geçen Kararıyla 2004 yılı için belirlenen oranlara göre bu özel sektör işvereni tam süreli olarak $375 \times \% 4 = 15$ özürlü (eski hükümlü çalıştırmaktan muaf tutulduğu için $\% 1$ 'lik tercihini özürlü için kullanmak zorunda olması nedeniyle), $375 \times \% 1 = 3.7 = 4$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden) terör mağduru çalıştıracaktır.

Kısmi süreli çalışanların hesaplanması

Madde 3- İşyerinde kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar da varsa bunlar çalışma süreleri dikkate alınmak suretiyle aylık fiili çalışma saati olan 195 saat üzerinden tam süreli çalışmaya dönüştürülerek, işyerinde tam süreli olarak çalışan işçi sayısına ilave edilir. Bu hesaplama sonucunda bulunacak işçi sayısında yarım kadar olan kesirler dikkate alınmaz. Yarım ve daha fazla olan kesirler tama dönüştürülür.

Örnek 1- Bir işyerinde 60 kişi tam süreli, 4 kişi de kısmi süreli olarak çalışmaktadır. Kısmi süreli çalışan 4 kişi günde 5'er saatten ayda 26 gün çalışıyor. Buna göre $4 \times 5 = 20 \times 26 = 520 : 195 = 2.6 = 3$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden), 3 kişinin daha toplam çalışan sayısına ilave edilmesi gerekir. Bu işyerinde $60+3=63$ kişi üzerinden o yıl için belirlenen oranda

çalıştırılması gereken özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru (özel sektör için) kontenjanı hesaplanmalıdır.

Örnek 2 -Bir işyerinde 148 kişi tam süreli, 52 kişi de kısmi süreli olarak çalışmaktadır. Kısmi süreli çalışan 52 kişi günde 3'er saatten ayda 26 gün çalışıyor. Buna göre $52 \times 3 = 156 \times 26 = 4056 : 195 = 20.8 = 21$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden), 21 kişinin daha toplam çalışan sayısına ilave edilmesi gerekir. Bu işyerinde $148 + 21 = 169$ kişi üzerinden o yıl için belirlenen oranda çalıştırılması gereken özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru (özel sektör için) kontenjanı hesaplanmalıdır.

Örnek 3 - Örnek 2'de yer alan özel sektör işvereni Bakanlar Kurulunun 1 inci maddede bahsi geçen Kararıyla 2004 yılı için belirlenen oranlara göre tam süreli olarak $169 \times \% 3 = 5.07 = 5$ (yarımın altı atıldığından) özürlü, $169 \times \% 1 = 1.69 = 2$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden) eski hükümlü, $169 \times \% 1 = 1.69 = 2$ (yarım ve üzeri tama iblağ edildiğinden) terör mağduru çalıştırmak zorunda olup, kalan % 1'lik tercihini de eski hükümlü veya özürlü için kullanacaktır.

Örnek 4 - Örnek 2'de yer alan özel sektör işverenin tam süreli olarak çalıştırmak zorunda olduğu 2 kişilik terör mağduru yerine, Kurum il veya şube müdürlüğünden kısmi süreli çalışma talebinde bulunmuş olan terör mağdurları bulunması ve işverenin Kurum il veya şube müdürlüğüne işgücü talebi vererek, Kurumca gönderilenler arasından işgücü talebini karşılaması kaydıyla işe aldığı 3 terör mağdurunu günlük 3 saat üzerinden aylık 22 gün $3 \times 3 \times 22 = 198$ saat çalıştırıyor.

Bahsi geçen işveren tam süreli olarak ayda fiilen $2 \times 195 = 390$ saat çalıştıracığı 2 terör mağduru yerine kısmi süreli olarak ayda fiilen 198 saat olarak 3 terör mağduru çalıştırmakla 1 kişilik çalıştırma zorunluluğunu yerine getirmiş olacağından, bu işverenin 1 kişilik terör mağduru çalıştırma yükümlülüğü halen devam etmektedir.

Kurum aracılığı

Madde 4- İşverenlerin özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru (özel sektör için) işçilerini işyerinin buldukları yerdeki Kurum aracılığıyla sağlamaları gerekmektedir.

Kurumun aracılığı olmadan özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurunu işe alan özel sektör işverenin bu durumu en geç bir ay içinde buldukları yerdeki Kurum il veya şube müdürlüğüne bildirmesi ve tescil ettirmesi zorunludur.

İşyerinde kısmi süreli işçi çalıştıran işverenler, işgücü talebinde belirtecekleri açık iş sayısından fazla sayıda ve aranılan koşullara uygun özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurunun, işyerinin bulunduğu yerdeki Kurum il veya şube müdürlüğüne kısmi süreli olarak çalışmak üzere iş isteğinde bulunmuş olması koşuluyla, bu kapsamdakileri kısmi süreli istihdam edebilirler. Kısmi süreli olarak istihdam edilecek özürlü, eski

hükümlü ve terör mağdurlarının Kurum il veya şube müdürlüğüne işgücü talebi verilmek suretiyle karşılanması gerekir.

Kamu kurum ve kuruluşları çalıştıracakları özürlü ve eski hükümlü işçileri, 18/3/2004 tarih ve 25406 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdam Edilecek Özürlüler Hakkında Uygulanacak Sınav Yönetmeliği” ve “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdam Edilecek Eski Hükümlülere Uygulanacak Sınav Yönetmeliği” hükümleri doğrultusunda karşılamak zorundadır.

Talep ve gönderme işlemleri

Madde 5- Özel sektör işverenleri, çalıştırmakla yükümlü buldukları özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurlarını, yükümlülüğün doğmasından itibaren yedi gün içinde niteliklerini de belirterek buldukları yerdeki Kurum il veya şube müdürlüğünden yazılı olarak talep eder. Ancak, işveren taleplerinde, işyerinde yapılan işin gerektirdiği ağırlıklı vasıfların üstünde istihdamı zorlaştırıcı şartlar öne süremez. Öne süren işverenlerin taleplerinde yer alan istihdamı zorlaştırıcı koşullar Kurum il veya şube müdürlüğüne kabul edilmez.

İlgili Kurum il veya şube müdürlüğü işverenin bu talebinden itibaren en geç onbeş gün içinde niteliklere uygun gördüğü özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurlarını talepte belirtilen açık iş sayısından az olmamak üzere, gerektiğinde niteliklerini belirten belgeleriyle birlikte işverene gönderir. Bu şekilde gönderilenlerden talebin kısmen veya tamamen karşılanmadığının, gönderme tarihinden itibaren en geç 22 gün (Bu süre, gönderilen kişilerden uygun görülenlerin 15 gün içinde işe alınma süresi ile işe alınanların ve alınmayanların, alınmayış nedenleri de belirtilmek suretiyle 7 gün içinde yazılı olarak Kuruma bildirilme süresi toplamından oluşmaktadır.) içinde işverenin yazılı olarak Kurum il veya şube müdürlüğüne bildirmesi gerekir.

Bu bildirim üzerine, on gün içinde, şayet bildirim yapılmamış ise gönderme tarihinden itibaren 30 gün içinde Kurum il veya şube müdürlüğüne kayıtlı özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurlarından öncelikle varsa işgücü talebi şartlarına uygun olanlar, bunlardan bulunmaması halinde kayıtlı bulunan diğer özürlü, eski hükümlü ve terör mağdurları, meslek ve öğrenim durumlarını içeren listeler düzenlenerek, kontenjan açıklarını kapatması için Kurum il veya şube müdürlüğüne son kez işverene gönderilir.

Seçme işlemi/işlemleri için adaylar işverene ayrı ayrı veya toplu olarak gönderilebileceği gibi, gerektiğinde işveren veya vekili Kurum il veya şube müdürlüğüne davet edilerek, seçme işleminin Kurumda yapılması sağlanır.

İşverenin, bu şekilde gönderilenler ve/veya listelerde yer alanlar arasından seçimini yaparak, gönderim veya listelerin bildirim tarihinden itibaren on beş gün içerisinde açık kontenjanlarını kapatması zorunludur.

İşten ayrılanların bildirilmesi

Madde 6- İşverenler, işyerlerinde istihdam ettikleri özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru işçilerinden herhangi bir nedenle işten ayrılan, işine son verilenleri en geç onbeş gün içinde bulunduğu yerdeki Kurum il veya şube müdürlüğüne bildirmek zorundadır.

Eski hükümlü çalıştırma muafiyeti ile ilgili hükümler

Madde 7- Eski hükümlülerin, herhangi bir sınırlama olmaksızın tüm işyerlerinde istihdam edilmeleri esastır.

Bununla birlikte, kamu güvenliği ile ilgili hizmet üreten işyerleri ile ilk ve ortaöğretim (ilk okul, orta okul, lise ve dengi okul) kurum ve yurtlarından hangilerinde eski hükümlü çalıştırılmayacağı, işyerlerinin hizmet alanına göre, ilgili (Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Milli Eğitim Bakanlıkları) bakanlığın görüşleri alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca re'sen veya işyerinin başvurusu üzerine tespit edilir.

Buna göre, ilk ve ortaöğretim kurum ve yurtlarında eski hükümlü çalıştırılıp çalıştırılmayacağı ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca re'sen veya bu kapsama giren işyerlerinin başvurusuna binaen bu Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en çok 3 (üç) ay içinde belirlenir. Kamu güvenliği ile ilgili hizmet üreten işyerlerinin, daha önce eski mevzuata göre almış oldukları eski hükümlü çalıştırma muafiyeti, belirli bir süreyi içeriyor ve bu süre daha önce sona ermemiş ise, sürenin sonuna kadar geçerlidir. Belirli bir süreyi içermeyen eski hükümlü çalıştırma muafiyeti, bu Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en çok 6 (altı) ay süreyle daha devam eder. Bu süre içerisinde yenilenmeyen muafiyet belgeleri, bu sürenin sonunda geçerliliğini kaybeder.

Madde 8- İşyerlerinin temizlik, yemek ve benzeri işlerini yaptırmak üzere anlaştıkları firmalar ile iş ya da hizmet alımına ilişkin imzaladıkları sözleşmelerde özürlü ve eski hükümlü çalıştırılmayacağına dair hükümlere yer verilmez.

Kamu ve özel sektör işverenlerine sağlanan teşvikler

Madde 9- Özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştıran işverenlerden;

a) Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranların üzerinde özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru istihdam eden,

b) Elliden daha az sayıda işçi çalıştırmasına rağmen Kurumdan talepte bulunmak ve/veya tescil yaptırmak suretiyle özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştıran,

c) Çalışma gücünü yüzde seksenden fazla kaybetmiş özürlü istihdam eden,

işverenlerin, bu şekilde çalıştırdığı her bir özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre ödemesi gereken sosyal sigorta primi işveren hisselerinin yüzde ellisi Hazinece ödenir.

İşverenlerin bu haktan yararlanabilmeleri için, buldukları yerdeki Kurum il veya şube müdürlüğüne müracaat ederek bu durumlarını

belgelendirmeleri ve en geç uer aylık dönemler halinde Kurumdan aldıkları belgeyi Sosyal Sigortalar Kurumu Sigorta Müdürlüklerine vermeleri gerekir.

İşverenler yukarıda belirtilen teşviklerden Kurumdan aldıkları belgelerle SSK'ya müracaat tarihleri itibarıyla yararlanabilirler.

Yürürlükten Kaldırılan Tebliğler

Madde 10- 27/01/1999 tarih ve 22593 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "zrl ve Eski Hükümlülerin İstihdamı İle İlgili Tebliğ" ile 24/05/2000 tarih ve 24058 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "İşyerlerinde zrl ve Eski Hükümlü alıştırılmasına İlişkin Tebliğ" yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 11- Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 12- Bu Tebliğ hükümlerini çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür.

— • —